

Magyar nyelvű összefoglalók

Redő Ferenc: A hegyeshalmi késő-római temető numizmatikai tanulságai

Vaday Andrea hegyeshalmi temetőásatásának anyagával korábban már foglalkoztam, de az ásató régész azóta újabb információkkal egészítette ki ismereteinket. Az előadás az éremmel való keltezés lehetőségeit és határait, a temető használatának dinamikáját elemzi, valamint a birodalmi verdék termelésének részvételét a korszak pannoniai éremforgalmában

Fehér Tamás: Nem vész el, csak átalakul – brigetiói éremkincsek nyomában

1925 és 1930 között három római éremkincs került elő az ókori Brigetióban (ma Komárom-Szőny). A leleteket Kállay Ödön szőnyi jegyző dolgozta fel majd adta át publikálásra Radnóti Aladár és Barkóczi László régészeknek. A megjelent ismertetések azonban kisebb-nagyobb hiányokat és pontatlanságokat tartalmaznak. Ezek helyretételét nehezíti, hogy az érmék a II. világháború után eltűntek. Előadásomban ezeknek eredünk nyomába és kiderül, hogy nem mindenveszett el, amiről eddig azt gondoltuk és az is, hogy érdemes a múzeumok mélyén, esetleg leltározatlan anyagban kutakodni. A leleteket 167, 252 és 375 körül rejthették el, igyekezem minél pontosabban rekonstruálni a lelőhelyet, a pontos előkerülési körülményeket és megadnia történeti kontextust. Az előadás a numizmatikai vonatkozásokon túl némi betekintést nyújt a köz- és magángyűjtemények 20. századi sorsába is.

Barna Ferenc: „aureos Antoninianos diurnos binos, argenteos Philippeos minutulos quinquagenos,

*aeris denarios centum.”** Pénzek és pénznevek a Historia Augustában A késő császárság történeti irodalmának egyik legfontosabb és legterjedelmesebb, de egyben számtalan kérdést felvető alkotása a Historia Augusta császáréletrajzainak sorozata. A mű szerzőjének/szerzőinek személye ismeretlen, keletkezési idejét illetően a 4. század elejétől az 5. századig szóródnak a kutatói vélemények. Forrásértéke, megbízhatósága, a benne szereplő információk relevanciája rendkívül vitatott. E császáréletrajzokban többször is olvashatunk pénzekről, pénzösszegekről. Előadásomban áttekintem, milyen kifejezéseket, címlet- és éremneveket találunk a vonatkozó szöveghelyeken, és hogy mindez hogyan viszonyul, mennyire konzisztens azzal, amit egyéb forrásokból tudunk a római pénzrendszeréről, annak változásairól. Mit árulnak el a pénznevek a mű keletkezési idejéről, forrásairól? Van-e különbség e tekintetben a különböző szövegrészek szóhasználatában? Különleges figyelmet fordítok a Historia Augustában szereplő fiktív levelekre, szónoklatokra, vagy éppen a sikeres hadvezéreknek jutalomként adott tárgyakat felsoroló listákra, melyeknél számos érdekes kitétel (pl. *Filippeos nostri vultus, trientes Saloninianos, aureos Antoninianos*) találkozhatunk. E megnevezések némelyike igazán szokatlannak tűnhet a kor numizmatikájával foglalkozók számára – éppen ezért érdemes őket közelebbről is szemügyre venni: áttekinteni forrásaikat, egyéb előfordulásukat, használatukat a római irodalmi hagyományban. Mindezek révén közelebb kerülhetünk annak megismeréséhez, hogy milyen kép élhetett a Historia Augusta szerzőjében/szerzőiben – ill. a korban, amikor a mű keletkezett – a korábbi idők római pénzrendszeréről. *SHA Aurel. 9, 7.

Kiss József Géza: Probus negyedik, nem azonosított keleti verdéje és jellegzetességei

Eddigi ismereteink szerint nyolc birodalmi és egy provinciális verdében vertek Probus (276–282) számára pénzérméket, melyek mind a köriratok valamint az elő és hátlapi ábrázolások nagy mennyiségű változatainak a megjelenését vontta maga után. Különösen igaz ez a billon antonianusokra (vagy újabban közkedvelt terminológia szerint aurelianusokra). Az utóbbi évek kutatásában egyre gyakrabban vetették fel annak a lehetőségét (különösen S. Estiot és munkatársai), hogy az ismert három keleti verde mellett fel kel tételeznünk egy negyedik, ismeretlen helyszíni verde létezését. Ennek a negyedik verdének a termékei az érmék stílusjegyeik alapján jól elkülöníthetőek a másik három verdében készülttől. Az előadás megpróbálja ismertetni azokat a karakterisztikus jegyeket, amelyek alapján az újonnan felismert keleti verdében készült érmék beazonosíthatóak, megkülönböztethetőek a többi keleti verdétől, továbbá a megjelent irodalmi adatok alapján a valószínű emissziók és officinák számát is bemutatja.

Vincze Gergő: Egyenlőtlenkarú mérlegek a Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményéből

Az egyenlőtlenkarú mérlegek nagyszámban jelentkeznek a Kr. e. I. századtól a Római Birodalomban. A kutatók véleménye megoszlik, hogy keletről érkező újítás vagy a késő hellénisztikus kor találmánya lehet ez a mérlegtípus. Az előbbi nem bizonyítható régészeti, az utóbbi álláspont mellett számos mechanikával foglalkozó antik forrást lehet felhozni (pl. Pseudo-Arisztotelész: Mechanika, Archimédész: Perizygon). Az ELTE BTK történelem (régészet) szakán a 2017-2018-as tanévben írtam szakdolgozatot „Súlyok és mérlegek a Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményéből” címmel. A múzeum leltárkönyveinek és kartonjainak átnézése során 97 súlyt, 52 mérleget és mérlegalkatrészt gyűjtöttem össze. Ezek közül a BA-s szakdolgozatban 9 súlyt és 28 mérleget dolgoztam fel, ebből 14 darab volt egyenlőtlen karú. Előadásom három fő részből áll, elsőként az egyenlőtlen karú mérlegek előzményeinek és elterjedésének lehetőségeiről kívánok szólni. Ezt követően a főbb típusait és alkotóelemeit ismertetném röviden. Végül a szakdolgozatom egyenlőtlenkarú mérlegeket érintő eredményeit szeretném prezentálni.

Juhász Lajos – Vida István: Másodlagosan felhasznált római érmék

A pénz érték, gyűjteni, őrizni és gyakran teaurálni kellett. Így volt ez mindig is, amióta létezik pénz. Az antikvitásban azonban az érmékre alkalmanként nem csak fizetőeszközként, hanem nyers- illetve alapanyagként is tekintettek, dísz- és használati tárgyakká alakították át ezeket. A kutatás által gyakran figyelmen kívül hagyott darabok modifikációs nyomai számos fontos következtetés levonására alkalmasak. Ezeket vizsgálva, ha lehetséges régészeti kontextusukban, megpróbáljuk összegyűjteni az érmékből kialakított tárgyak típusait, meghatározni a funkciójukat, illetve magyarázatot adni az tárgyak keletkezésére.

Csáti Ferenc Balázs: Római kori érmek modern hamisítványai

Technikák és manipulációs eljárások. Előfordulásuk a kereskedelmi és gyűjtői körökben. Felismerhetőség és buktatók. A forgalomba kerüléstől a kiszelektálásig. Van-e megbízható lehetőség a hamisítványok elkerülésére? Van-e tévedhetetlen szakértő? Mire lehet számítani a jövőben a hamisítás terén?

Kocsis Károly: Kis pénz, nagy öröm!

A kis pénz inkább apró, mert a quinariusokról lenne szó. Septimius Severus idejében ezek még mindig elég ritkák. Több ízben fordulnak elő hibrid veretek. Ezek közül is egy különleges és nagyon ritka veretről mondanám el a véleményemet. A darab régóta ismert (R.I.C.151.A, R.S.C.12a). Gondolataimat vita indítónak szánom, fenntartva a tévedés lehetőségét.

Horváth Emma Szulamit:

A Severusok asszonyai. A Severus-dinasztia nőtagjai hátlapi éremképeinek összehasonlítása A Severus-dinasztia nőtagjai kiemelt szerepet kaptak az államügyekben, ami a pénzverésben is megmutatkozik. A hátlapi éremképeiket vizsgálom, hogy megfigyelhető-e valamiféle séma az egyes nők hátlapi képei között. Összehasonlítom egymással, illetve párhuzamba állítom a császárok hátlapjaival.

Szabadváry Tamás:

Nagyember a széken. Adatok egy késő római kori ólombulla értelmezésének kérdéséhez A Magyar Nemzeti Múzeum Éremtára 2017 tavaszának folyamán, a gyűjteményben addig nem képviselt, (nagy valószínűséggel) késő római korra keltezhető ólombullával gyarapodott. Pontos lelőhelye, lelőkörülményei és előkerülésének időpontja nem ismertek, vélhetőleg a Balaton-felvidék tágabb körzetében láthatott napvilágot a közelmúltban. Az egyoldalas, igen jó fenntartású, kanál alakú bulla mélyített mezőjében az alábbi, sematikus ábrázolás vehető ki: bal oldalt, támlás széken jobbra ülő ruhás férfi kezét emeli; előtte, felé forduló négy további, álló figurát láthatunk. A stilizált ábrázolás miatt az alakok ruházata nem határozható meg pontosan, vélhetőleg katonai öltözetet nem viselnek, fegyverek (például lándzsa) nem látszódnak. Az ülő férfi felemelt, kissé behajlított karjának tartása teljesen meg egyezik az antik „beszélő” (eloquens, logios) tartással, jól lehet az ujjak nem jelennek meg. A kompozíció a kora császárkori adlocutio-, illetve a késő római kori audentia-jeleneteket juttathatja elsősorban az eszünkbe. Ugyancsak párhuzam vonható a kora császárkori előképekből a IV. századra kialakuló „tanító Krisztus” képtípusával, melynek kielégítő párhuzamai Pannonia területéről is ismertek (Császár 1901/1. sír és Bakonya ládikaveretei, továbbá az erősen kérdéses behatárolású pölöskei törhüvely). Az itt tárgyalt ólombulla semmilyen kereszténységre utaló szimbólummal (pl. Krisztus-monogram) nem rendelkezik, mely így a behatárolást alapvetően kérdésessé teszi. A problémakör bővebb elemzése végett további analóg bullákat (keresztény vonatkozású jelképpel, illetve azok nélkül) hozhatunk fel, valamint más keresztény jellegű ábrázolásokkal (ó- és újszövetségi jelenetek) ellátott példákat idézünk, melyek száma az egykori Pannonia területéről folyamatosan növekszik.

Timár Lőrinc: Miért vannak épületábrázolások római pénzeken, és miért jó ez nekünk?

Római pénzeken ritkán ugyan, de előfordulnak épületábrázolások. Számunkra elsősorban azért fontosak ezek az éremképek, mert sokszor azóta elpusztult épületeket láthatunk rajtuk, esetleg fontos részleteket figyelhetünk meg. Sajnos a műfaj jellegéből adódóan, esetenként elég nehéz az ábrázolások értelmezése, amit tovább árnyal az a körülmény, hogy a római történelem különböző korszakaiban ezeknek az építészeti ábrázolásoknak, a tiszta propagandán kívül, különféle másodlagos jelentése is volt. Néhány példán keresztül megpróbálom bemutatni, hogyan lehet ezeket az ábrázolásokat valódi épületek maradványainak értelmezéséhez vagy épületrekonstrukciókhoz fölhasználni.